

1714
Engelbrets datter

Bot

Dorothea Engelbretsdatter

af

Pastor Storjohann [Johan Carolt Hammens]

Dorotheas Portræt fandtes sammen med hendes Mands og Sønnen Engelbrechts paa Bergens Museum. Det blev for en Del Aar siden udlaaant til at fotograferes, men har ikke været at finde siden. Tabet var dog ikke saa stort, thi det gav ikke noget tilfredsstillende Billede af hende. Langt bedre er det Billede af hende, som er gjengivet i den store Udgave af hendes Digte fra 1685, hvilken findes paa Bergens Bibliothek. Hun sidder der optaget af den Gjerning, som har gjort hende uforglemmelig i Norge. Det er „Taareofferet for bodfærdige Sjæle“, hun nedskriver. Et Timeglas og et Dødningehoved staar paa Bordet tilraabende os Mose Bøn (Ps. 90,12:

„At tælle vore Dage, det lære du os,
At vi maa vinde Visdom i Hjertet.

Det er vel om dette Billede af hende, hun har sagt:

„Jeg sidder slet for Verdens Flok, Men pyntet og staferet nok
Som paa mig kaster Øiet, Naar Gud kun er fornoiet“.

Ikke mindre tiltalende er det Billede af hende, som staar paa vort Titelblad og som er taget af Øverlands Norgeshistorie (Bd. V, Side 362), under hvilket man og kan se hendes kraftige, storslagne Haandskrift. Til det passer fortræffelig Kingos Karakteristik af Billedet:

Hvo vil forundre sig, at Ærlighed og Ære
I dette Ansigt sig vil lade synlig vær.
At Sindighed, den ser af disse Øienstene.
At Kvindens Skjaldegave fortjener Laurbærgene.

Fra hendes Møde med Kingo i Kjøbenhavn antagelig 1685, skriver sig følgende Historie, som Øverland træffende kalder „Stevkampen“. Kingo begyndte:

Jeg havde rimet selv, men vidste ikke hvad,
Før Digterinden selv mig nær ved Armen sad“.

Dorothea svarede:

O mageløs Poet, du kald mig ikke saa,
At du min Mester est, al Verden skjønner paa*).

*) Det selskabelige Liv havde og i de Dage sin Poesi. Selskabet morede sig med uden Sang og Bægerklang at rime paa staaende Fod.

131573

Den Retfærdiges Ihukommelse
er til Velsignelse. Ordsprog 10, 7)

Alerede i det syttende Aarhundrede — heder det: Den
aanderige Digterinde, Dorothea Engelbretsdatter, opsættes
dette til Ære:

„En Marmorstøtte maa vel Norge dig forære,
Dit Billede af Guld med Kunst deri indskjære“.

Efter mere end 200 Aar skal dette endelig udføres, men
det vilde kanske neppe være gjort, hvis man ikke i Bergen
ogsaa havde fundet sig tilskyndet til paa samme Maade at mindes
hendes Samtidige, Peder Dass. Han er bunden til Bergen der-
ved, at hans Fader flygtede did fra Skotland under Carl den
førstes Religionsforfølgelse. *) Efter sit Giftermaal flyttede Fa-
deren til Herø paa Helgeland, men efter hans Død blev hans
trettenaarige Søn Peder sendt til Bergen for i 5 Aar at gaa
gjennem den latinske Skole. — Gang efter Gang kom han, da
han var bleven Sognepræst til Alstadhaug, til Bergen med sin
Nordlandsjægt og det Offer, han fik i Fisk af sin Menighed.

*) Det er mærkeligt, at omtrent samtidigt kom en anden Skotlænder,
til Danmark med sin Søn, hvilken sidste blev Fader til vor største Bane-
bryder i Salmedigtningen, Thomas Kingo.“

* 7 5 D 2 3 2 5 0 4 *

Et meget levende Minde har vi af hans maaske første Sammen-træf med Dorothea, da han fik høre om, at hendes første Bog, „Sangofferet“, var bleven trykt i Christiania. Strax ilede han til Boghandler Eggert for at kjøbe Bogen, men fik den Besked, at den var udsolgt, men at et nyt forbedret Oplag ventedes med første gunstige Vind. I sin Forlegenhed henvendte han sig til Dorothea i et Rimbrev:

En reisende Person
Er jeg i Nordfarstevne
Som min Kondition
Maa efter Vinden jevne,
Og nu min Liggetid
Her moxen ei forleden.

For kort Tid kom jeg hid,
Med første maa jeg heden,
Derfor Matrone rar
Jeg eders Fromhed beder,
At mig et Exemplar
Tilskikkes maa fra eder.

Dorothea sender Bogen med følgende Svar:

Jeg fik Vers fuld kjæk og rare
Fra en vellært, artig Præst.
Mine Sange, jeg har digtet,
Er enfoldig slet og ret,
Men til Herrens Ære sigtet,
Der fuldbragte mit Forsæt.
Det er mig en Ro og Glæde,
At min Bog behager Dem,
Som selv i Apostelsæde
Fører Kristi Tale frem.

Ellers er jeg bar for Bøger,
Og har delt saa længe om,
At hvor jeg i Huset søger,
Findes alle Vinkler tom.
Denne laante jeg hos dennem,
Som før takket mig saa mildt.
Tager Bogen kun tiltakke
Hæderlig, høitæret Ven!
Farer vel og lever længe
Under Herrens Varetægt.

Om Bogen skriver saa Peder Dass:

Matrone dydefuld,
O Kvinde høi af Gaver!
Jer Bog, saa dyr som Guld,
Idag jeg fundet haver.
Dens Indhold haver ret

Mit Sind saa vel fornøiet,
At jeg mig syntes sløt
I Himmelen ophøiet.
Hvert Ord jeg deri fandt
Gav Smag af Himmelglæde,

Tre Gange sendte Herr Peder (saaledes kaldtes han af Nordlændingen) hende Rimbreve.

At han og har besøgt hende i hendes Hjem sees af følgende i et af Rimbrevene :

„Jeg takker for seneste Æresbevis,
Jeg inden Jers Vægge beegnet;
Jeg vil og ærværdige Mester¹⁾ sin Pris
Og gratias²⁾ have tilegnet.“

Dorothea og Peder Dass er jo den første religiøse Digterinde og Digter af Betydning, Gud har skjænket vort Land. Enhver skjønner da, at de, som netop, i sin Forening danner et saa skjønt Vidnepar, med Rette kan gaa sammen i et Fællesmonument i vor By.³⁾

Peder Dass siger om saadanne Mindestene :

Der findes oprettede Stene,	Paa det deres Navnes lovværdig
Hvad skal man om saadanne mene.	Respekt
Jeg dømmes udaf min Enfoldighed saa,	Hos den Efterlevendes Alder og
at saadanne Stene er plantet at staa	Slægt
Til Kjæmpers Amindelses Ære,	Ei skal af Hukommelse sættes.

Allerbedst beviste Peder Dass sin Kjærlighed til Bergen, der var hans som alle Nordlændingers egentlige Hovedstad, da Ildebranden i Bergen 19de Mai 1702 lagde saagodtsom den hele Stad i Aske.

Dorothea havde ved Branden 27de Septbr. 1686, den fjerde hun oplevede, digtet „En medlidende Trøst til Indvaanerne i Bergen“ at synge til Melodien: Far Verden, farvel.

Ak Israels Trøst,	Langmodige Gud,
Boi Øret til alle Nødlidendes Røst!	Du skikkede Bergen Paamindelsens
Du hører hvor mange hjertklemte	Bud,
med mig	Vaadilden, der nylig med græsselig
Her raaber, o Herre! fra Dybet til dig;	Fart
Bryd ikke slet sønder det knusende	Kuldkasted i Staden den skjønneste
Rør,	Part,
Hvad andet du gjør,	Tre hundred' Søboder og kostelig Hus
Hvad andet du gjør,	Blev Aske blandt Grus,
	Blev Aske blandt Grus.

1) Dorotheas Ægtefælle Hardenbech.

2) Gratias = Taksigelse.

3) Monument er allerede færdigt og tænkes til Vaaren opstillet i Nygaardsparken.

Det falder dem tungt,
 Før gammelt Saar læges, udbryder
 et ungt,
 Tveeggede Sværd hugger dobbelte
 Skaar,
 Søskaden ifjor og Ildsvaaden iaar,
 Hvorover Brødkurven for mangan
 Nødtrængt

I Hoiden er hængt,
 I Hoiden er hængt.

Saa klemmer det nu,
 O *Bergen*, min Fødeby, prøvet er du,
 Det træffer dig ofte, naar Buen er
 spændt,
 Og Pilen udskydes, alt gloendes tændt;
 I Luen med smertelig Øine jeg saa
 Dig fjerde Gang staa,
 Dig fjerde Gang staa.

Hver bede for sig,
 Ak Herre! gak aldrig i Rette med mig,
 Opregner du Synden og kommer saa
 vidt,

Til Tusind jeg ikke kan svare dig Et,
 Vandbølger og Vover gaar over din
 Flok,

Lad det være nok,
 Lad det være nok.

Nu slutter jeg da,
 Nødhjælpere, nenner du vid're at slaa?
 Saa kvist da i Naade paa faderlig Vis,
 Og ikke med Verdens ulidelig Ris,
 En angerknust Aand og Taksigelses-
 bøn

Skal være din Løn
 Skal være din Løn.

Men i 1702, da Dass allerede led saa haardt af svækket Syn og ulidelige Stensmerter, som endte hans Liv i det 7de Aar, Sabbatsaaret, som han kaldte det, sendte han efter hinanden tre bevingede Rimbreve i Anledning af Branden.

I det første paa 34 Vers mindes han sine Ungdomsdage i Bergen og sin ældste Søn Lars, der døde og laa begravet i Bergen.

Jeg var hos dig i min fremvoxende
 Aar
 Og gik blandt din Ungdom i Skole.
 En Moder for mig og for andre du
 var,

Jeg sled paa dine Gader min Saale,
 Min Søn blev i Lig begravet i Dig,
 Han ligger der inden dine Stole.

I 9 Vers skildrer han Bergens Verdenshandel med følgende Indledning:

Du var som en Jomfru hver beilede
 til,
 Utlændiske Skibe dig søgte,
 Commersien stod i det høieste Spil,

Du bar et berømmeligt Røgte;
 Din seilende Strøm
 Inddrog i din Havn
 Med gyldne Vimpler og Løgte.

Rudelbach siger om Dorothea: „Hun har styret og ledet Utalliges Andagt i Norge og i Danmark ved sine Sange“. — Hun blev jo og kaldet „Tvillingerigernes feirede Digterinde“ — og fik i Bergen ved sin Begravelse Navnet „Bergens Debora“ (Dom, 5 Kap.) og tidligere „Bergens Sangmø“. — Hun havde et stort Forsprang for sin Samtidige, P. Dass, derved, at hun fik sine Sange i Trykken 1678, mere end 30 Aar før ham, hvis betydningsfuldeste Værk, Cathekismussangene, først udkom i 1711, 3 Aar efter hans Død, 1708. Men et Vederlag havde Peder Dass i den Troskab og brændende Interesse, hvormed hans Sange blev spredte gennem Afskrifter i vort hele Land.*)

Pontoppidan i sin Salmebog gav Plads for 2 af Dorotheas Digte: „Naar jeg mine Feil vil skue“ og „Dagen viger og gaar bort“, Landstad optog foruden denne sidste (No. 612), om hviken Skaar siger: „Den kan til alle Tider stilles ved Siden af det bedste, som er sunget“, — endnu 3 andre (No. 239, 243 og 472), men af Peder Dass optog han 7: No. 58, 149, 157, 218, 248, 354 og 355.

Det store ved Peder Dass var, at han tillige var en Folkesanger af høi Værd ved sine Digte om Land og Folk, især — „Nordlands Trompet“, hvori han i at træffe Folkehjertet endog langt overragede Kingo i hans lignende Forsøg i „Samsøs Beskrivelse“.

I hvert Fald tror jeg at turde sige, at ved at stille disse to sammen paa en Æresstøtte fuldbyrder vi en Pietetsgjerning, der vil komme vore Børn tilgode. — Ikke glemmes maa dette banebrydende, af Gud os beskikkede Digterpar og deres Sange i Norges Land og allermindst i Bergen.

Efter denne Orientation vender vi os nu til

*) En hel Kagge med Manuskripter han sendte til Bergen i Haab om Trykning forsvandt ved Jagtens Forlis.

Dorotheas Liv og Digtning.

Dorothea var født i Bergen 16de januar 1634. Hendes Fader, Magister Engebret Jørgensen var født paa Søndmør. — Han var tvende Gange gift og i andet Ægteskab fik han 2 Sønner og Datteren Dorothea. I 1647 blev han Sogneprest til Domkirken i Bergen, hvilket Embede han indehavde til sin Død 1659.

Han blev begravet i Domkirken og fik af Samtiden det Vidnesbyrd, at han var en from, stille og gudfrygtig Mand“.

Om Dorotheas Ungdom ved vi lidet eller intet. Vi kan dog af hendes Skrifter slutte os til, at hun i Hjemmet har faaet en omhyggelig Opdragelse og god kristelig Undervisning. Noget over 18 Aar gammel blev hun gift med Magister Ambrosius Lukas Hardenbeck, og deres Bryllup sted paa Bergens Raadstue den 19de Søndag efter Trinitates 1652. Han var født i Bergen den 30te April 1631.

Hans Fader var „konstrige Mand“ Lukas Hardenbeck, Organist til den tyske Kirke i Bergen. Hans Forældre opdrog ham fra Barndommen af i Tugt og Herrens Formaning og sørgede omhyggelig for hans Undervisning. I en Alder af 16 Aar blev han 1657 sendt til Rostok. Der var dengang en stillere Tid i Trediveaarskrigen. Men Pesten i Rostock nødte ham til at forlade Byen, og han drog da til Kjøbenhavns Universitet, hvor han fuldendte sine Examiner med Ære

I 1642 blev han 2 Aar Hovmester i et rigt Hus, drog saa til Sorø Akademi, indtil han 1645 blev Magister. Samme Aar reiste han „af Kjærlighed til Fædrelandet“ som Biskop Randulf anmærker, til Bergen igjen, blev Conrektor ved Bergens Latinskole, hvilket Embede han med Frugt forestod i 4 Aar. 1650 blev han Kapellan til Domkirken.

Ved sin Svigerfars Død 1659 blev han af Domkirkens Menighed, Høie og Lave, kaldet til at være Sogneprest“, i hvilket Embede han forblev indtil sin Død.

Fra 14 Dage før Mortensdag 1682 til efter Nytaar led han af en heftig Brystsyge, saa han maatte holde Sengen. Da indtraadte en Vending i Sygdommen, saa han kunde gaa lidt oppe og prædikede Kyndelsesdag i Domkirken. Siden tog Kræfterne stadig af, „men saa længe han kunde krybe til Kirken, prædikede han for sin elskede Menighed. Sin indvortes Svagbed skjulte han for sin bekymrede Hustru“. Fredag før Pintse, efterat han havde skrevet sin Pintseprædiken, tog Brystsygen Overhaand. Næsten hele Natten taledede han med sin Hustru om de jordiske Tings Forkrænkelighed og de himmelskes Uforkrænkelighed og evige Herlighed. Pintsedag tog Mælet af og han begjærte den hellige Nadvær. Siden talte han flittig om aandelige og himmelske Ting, og „laa saaledes nogle Dage stille hen i sin Andagt som en taalmodig Korsdrager, opfyldt med den Helligaand“. Sin sørgmodige Ægtefælle rakte han Haanden, og talte Trøstens Ord til hende indtil sin sidste Stund. Faa Timer efterat han havde foldet sine Hænder og smilende løftet Troens Øie til Himmelen, lod Herren sin Tjener fare i Fred; ved et sagte Suk leverede han sin dyrekjøbte Sjæl i Eiermandens Hænder. Han døde 8de Juni 1683 og blev jordfæstet 21de Juni. *)

„Med angstbevrende Haand“ skrev Dorothea et sidste Æresmindes smertelige Digt over sin allerkjæreste, salig Husbond, den Guds Mand. Det blev trykt tilslut efter Biskop Randulfs Ligtale over ham og fylder der to Foliosider. Vi meddelere af Æresmindet følgende:

I Haabet jeg med Job
vil lægge Haand paa Munden,
Og taalig ovenfra
Forvente Hjælpestunden.
Nu, min Ambrosius,
I Himmelen vi findes,
Der skal mit saared Bryst
Først uden Ank forbindes;
Der skal Du komme mig
Med større Fryd imod,
End jeg dig jammerfuld
I dette Liv forlod, —

Da skal vi begge staa
Med Livsens Krone prydet,
Naar jeg saavel som du
Naturens Gjæld har ydet.
Kom Himmelbrudgom, kom
Forløs din fangne Brud,
Før mig til Mand og Børn,
Jeg længes efter Bud.
Al Herlighed og Stads,
Man her ved af at sige,
Jeg stempler med Foragt,
Jeg vil til Himmerige,

*) Sidste Stykke meddelt efter H. G. Heggtveits Opsats: D. Engebretsdotter og hendes Familie i „Folkevennen“ for 1880.

Om Hardenbecks og Dorotheas Ægteskab skriver Biskopen „De boede sammen som eet Liv og een Sjæl fredeligen og kjærlichen udi 31 Aar mindre 4 Maaneder“.

Hardenbeck var en af sin Tids ypperligste Prædikanter. Hans efterladte Ligprædikener er noget af det fortrinligste, Dattidens Prædikenlitteratur kan opvise; han roses af Samtiden som „en herlig og lærd Mand“. Aldrig er vel nogen Præst bleven æret saaledes af sin Biskop, som Hardenbeck — ved Randulfs Ligtale. Randulf beklædte Bispestolen i 46 Aar fra 1665 til 1711 og erklæres af Pontoppidan at være en af de bedste og værdigste Biskoper siden Reformationstiden. Han var en særdeles sagtmodig from og godgjørende Mand*). Themaet i Lig-talen er: Apostolisk Ros, fremstillendes en retsindig Præsts og Kristens Vandring, forfattet udi den himmellærte Apostel Paulus Ord 2 Kor. 1.12: „Dette er vor Ros, vor Samvittigheds Vidnesbyrd om, at vi har vandret i Verden og særlig hos eder i Guds Hellighed og Renhed, — ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade.“ — I denne Tale giver hans Biskop ham følgende Eftermæle:

„At denne salige Sjæl 32 Aar uden Forargelse i Lærdom og Levnet tog vare paa det, hans Præsteembede vedkom og ikke befattede sig med Verdens Handel, eller tyngede Samvittigheden for timelig Profits Skyld, men lod sig nøie med hvad hans Tilhørere selvvillig undte ham, er Gud og godt Folk vitterligt. Han bekjendte, at han, som andre Adams Børn var ufuldkommen og Synden undergiven, begjærte derfor ikke at roses af nogen Ting uden af sin Skrøbelighed“.

*) I Branden 1702, da han var paa Visitats, mistede han ved Branden Størstedelen af sin Formue og hvad der hellig beklagedes, sit kostbare Bibliothek. Ved hans Død var der kun en af Præsterne i Bergens Stift, som han ikke havde ordineret. Det er i Sandhed vel værd at opfriske hans Minde i Bergen. Ligtalen blev senere i udvidet Form af Dorothea udgivet i Folioformat og i et Udstyr paa hvilket intet var sparet. Et eneste Exemplar findes endnu af den paa det Deichmanske Bibliothek i Christiania.

At det ganske isærdeleshed maatte tilskynde Dorothea i hendes Enkestand at tale et Trøstens Ord til Enkerne, falder af sig selv. Dette Digt til dem kalder hun: „De rette Enkers Tilflugt til deres naadige Dommer i Himmelen“. Digtet kan i Sandhed tjene til at minde os om en kun altfor meget forsømt Pligt at besøge Enker og Faderløse i deres Trængsel, hvad Jakob (1,27) kalder en ren, usmittet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen.

Af de 14 Vers i denne Sang hidsætter vi følgende:

Forladt er venneløs Enker,
Al Verden, dennem. for trang,
Mange deres Gemytter krænker,
Tidt ligger Haabet i Tvang;
Vandvoer og Bølger bruser,
Bængstelses Veir og Vind,
Modgangen og Korsets Sluser
Af alle Hjørner slaar ind.

Du Gud forlener mig Styrken,
Naar jeg svagtroende spør!
Hvor tage vi Brød i Ørken?
Tillukket er Forraads Dør;
Nødtørfigt Ophold i dette
Dit Forsyn kommer afsted,
Ravnungerne blive mætte,
Og Liljer paa Marken klæd.

Naar andre sidder i Glæde,
Har Raad og Redning i Nød,
Da maa jeg trøstesløs græde,
For min Husholder er død;
Naar andre ved Støttestaven
Opholdes fornøielig,
Er han nedsænket i Graven,
Der skulde forsørge mig.

Vær min Haandrækker i Nøden!
Laugværge, Talsmand og Trøst,
Min Forsørger indtil Døden,
Min Tilflugt i Sorg og Brøst;
Du paa Barmhertighed tænker,
Det Middel kan hjælpe mig,
Jeg er en af dine Enker,
Der sætter Haabet til dig.

Allerede Aaret før „Sangofferet“ udkom, ser vi, at Biskop Randulf ^{26/1} 1677 gav Dorotheas Digte følgende Vidnesbyrd:

„Dette Sangoffer har jeg med lige Lyst og Forundring gjennemlæst, — befindendes baade udi Sangene den rene Lærdoms og kristelige Troes rette Øvelse, saa og udi Sangersken den hellige Aands kraftige Naade og Virkning til Lærdom, Trøst og Formaning ved et skrøbelig kvindeligt Redskab.“

Men selv har Dorothea i Fortalen til Sangofferet givet os det rette Synspunkt for Hemmeligheden i hendes Digtergave i følgende Ord:

Frommeste Jesu, Som du i Naade anser Maria, Debora, Hanna og andre hellige Kvinder, saa annam af mig, en syndig

Kvinde, dette min Sjæls Sangoffer som jeg i dybeste Ydmyghed frembær og dediserer dig, min Sjæls Brudgom. Lad det behage dig, hvad din Haand og Aand selv i mig har virket her. Du har selv baaret Ild til dette Sangoffer og gjort det brændendes i Aanden. Min Sjæl, der i Medgang var kold og søvniq, er i Gjenvordighed bleven fyrig og aarvaagen. Din tugtende Haand drog Sukke af mit stenhaarde Hjerte, Taarer af mine tørre Øine og Salmer af min tillukkede Mund. Min Sjæl var ikke saa opløftet dig, da du gav Velsignelsen, som da du tog den igjen. Ny Sorg forarsagede nye Sange. Du, min Jesu paaminder mig ved din Tjener David: Ofre Herren Tak. Forsmaa da derfor ikke dette mit Sangoffer, hvorudi jeg lover dit Navn.

I sin Henvendelse til Læseren hævder hun sin Ret til som Kvinde at bruge det Naadepund, det lille Pund, Herren havde forundt hende:

Rundt ud jeg aabenbarlig vil
Forkynde med min Tunge
Den Mesters Lov, mens jeg er til,
Som lærte mig at sjunge.
En Fugl med Nebbet kvidrer smukt,
Og Skaberen tør love;
Hvi skulde da min Mund staa lukt,
Og ingen Lovsang vove?
Derfor jeg mit Sangoffer bær
Med Knæerne nedbøien
Til min Immanuel især
For alle Folkets Øien,
Han maa jo sagtens nyde sit
Der selv har gjort det bedste;
Det ufuldkomne er kun mit
Og saa er hos de fleste.
Var mine Hænder bar og blot
Var hans dog ikke tomme.

Hør I, som ofte spør hvad godt
Af Nazaret kan komme,
Mon Jakobs Stjerne just gaar op
I Mandfolks stærke Hjerne
Forbi hin svage Kvindetrop?
Nei, nei, det feiler gjerne.
Gud mætter Bierne saa snart
Som labbestærke Bjørne,
Smaa Spurve tage og sin Fart
Iblandt fuldvoxne Ørne,
Min Læser tækkes da med mig
Guds Gjerning bør du hædre;
Men synes Værket slet for dig,
Saa gør det selver bedre!
Er ikke Rimene saa net,
Som de vel burde være,
Saa lad dem være slet og ret,
Naar Gud kun faar sin Ære.

Af Dorotheas 9 Børn levede ved Faderens Død kun to Sønner. Man har sagt om flere af hendes Sange, at de kan tænkes at være skrevne, naar hun kom hjem efter et Barns Begravelse.

Ved Siden af hendes Aftensalme (Landstad 612) som Biskop Skaar har givet saa stort et Lovord, vil jeg her anføre hendes „Søndags Morgensuk“:

Natten sine Timer ender;
 Det er Søndag, Lov ske Gud;
 Jeg med sammenlagte Hænder
 Tænker paa det tredie Bud.
 Hen til Tempelet vil jeg haste,
 Mærke hvad der bliver lært,
 Og al verdslig Omsorg kaste,
 Sabbatstronen er det værdt.
 Kom ihu at helliggjøre
 Hviledagen. siger han,
 Døn Befaling bør vi høre
 Stod al Verden end i Brand

Bedehandel faar jeg drive
 Og undfky vellystig Lag,
 Skal min Søndag ikke blive
 Med Forsæt en Syndedag.
 Bibelen og Bønebogen
 Skaffer Sindet bedre Ro;
 Ikke kan der heller nogen
 Præke mig af denne Tro.
 Hjertet sig i Herren fryder,
 For jeg hisset blandt hans Folk
 Evig Sabbatshvile nyder, —
 Den Forfriskning ee mig nok.

Hendes ikke mindste Naadegave var dog vistnok den, at vække Himmellængsel og den hellige Hjemve hos Herrens Folk. Derom vidner og de to Salmer i denne Retning, Landstad optog: „Naar Verden med sin Glæde sviger“ No. 472 og „Verdens Ørken mørk og taaget“ No. 239. Hertil kan og regnes, at Dorothea og kunde synge Herrens Pris med frydefuld Røst; derom vidner ikke mindst hendes „Aandelige Sange paa høie Fester“, og fremfor alt hendes julesalme og Pintsesalme.

Hendes Leveaar især efter Mandens Død var rige paa Trængsler, Sorger og Taarer. Hvad Under da, at hendes andet Digterværk blev et „Taareoffer for bodfærdige Syndere“, — en Fremstilling, grundet, som hun oplyser, paa Henrik Møllers Trøstebog og Taarekilde, sammenskreven om Marie Magdalene. Hun satte en Del deraf paa Vers „for Materiens Yndeligheds Skyld og mit eget Hjerte til Fornøielse i min bedrøvelige Stand. Tag derfor min eofoldige Gjerning op i bedste Maade. — Kvindeligt er mit Arbeide; Kvinde var hun, som Ponitensen gjorde og gik glad fra Herrens Ansigt“.

Anledningen til Dorotheas tredie Digt Et kristelig Valet (Farvel) fra Verden hendes Svanesang, der udkom 1698, opgiver han selv i følgende Ord:

„Den blege Død har med en Mordergnaven
kuldkastet Mand og Børn til alle faldt i Graven.
Men sidste dydig Søn i fremmed Land faldt om
Det Gode vented' jeg, men se, det Onde kom. --

Om Valetsangen, dediseret Ærens Konge, siger hun:

Al Verdens høie Majestæt	Den sidste Sang, mit Digtværk
Og Enkers naadige Dommer,	Kan her tilveiebringe,
Jeg ofrer dig nu til Valet,	Din Kraft i mig dog bliver stærk,
Før min Forløsning kommer,	Min Bøn skal for dig klinge.

Og til Læseren vender hun sig med følgende Ord:

Fortryd dog ikke paa, jeg mines Død begræder Ak, Nains Enke græd aabenlyst og i Løn Før hendes eneste hensovet kjære Søn. Til den bekymrede Sjæl, du saa miskundig talet: „Græd ikke“, det var nok, hvorved hun blev husvalet Al Trøstens Gud, Du siger faderlig:	Kald paa mig i din Nød, saa vil jeg hjælpe dig, Jeg slipper ikke dig i Sorg og Legems Pine, Før du ledsager mig i Himmelen til mine. Bønher dit tabte Faar og svar mig i dit Navn: „Din Tro har hjulpet dig“, saa naar jeg Himlens Favn.
--	---

Hendes trofaste Ven, Biskop Randulf, giver hende 11te Juni 1698 atter et Ord i Anledning hendes Valet:

„Som hendes Navn lyder: Dorothea, en Guds Gave, saa har hun og i sin Eukestand givet sig ganske fra Verden til Gud. Guds Naades Gave, den saliggjørende Tro er og rigelig befundet hos hende, ikke aleneste udi et gudeligt Levnet, men og udi hellige Sange og Skrifter, hun af Guds Naade har digtet. Og endelig, dette er et lidet Skrift, som hun vil skal være hendes Valet i Skrift fra Verden og hendes Hjertesuk til Himlen, og deraf sees dog, Guds Himmelkraft i hende, ikke mindre til at bede ivrig end tilforn at synge liffig.

Med Gjensynets Glæde for Øie synger hun:

Barmhjertig Frelsermand
løs mig af Verdens Fængsel,
Min Sjæl hvert Øieblik
til Himmelen bær Længsel.
I Fred jeg vandrer did,
om Veien end er trang;
Din Enke haster hjem
her falder Tiden lang.

Dit kjærlig Sindelag
saa naadig fælder Dommen
Deri bestaar min Trøst,
o, gid den Dag var kommen
Jeg for den timelig
beængstet klagelyd
Maa finde Mand og Børn
hos dig i evig Fryd

Som en ret Enke satte hun sit Haab til Gud, og blev ved i ydmyge Begjæring og Bønner Nat og Dag indtil Ventetiden var forbi og Herren hentede hende hjem. Hun døde i Bergen, 82 Aar gammel den 19de Februar 1716.*)

„Næsten alt hvad Dorthea skrev, er af opbyggeligt Indhold og kun plumpe Recensenter eller tvende skamløse Eftertryk, mod hvilke Kongen tildels beskyttede hende, drev hende stundom til at gribe Satirens Svøber, men hun gjorde det da med Kraft og Fynd. — Mange Oplag (indtil 20) og den store Afsætning beviser endnu mere end Lovtalerne over hende, at Samtiden har fundet Smag i hendes Digte“. **)

Hun var den første Kvinde, som i Norge og Danmark be-
traadte Forfatterbanen, og maa i alt væsentlig betragtes som Au-
todedakt (selvlært).

Som en afholdt Præstemands høitagtede Hustru, hvis Hjem ialfald til sine Tider var et Samlingssted for Samtidens ypperste Mænd, — som et Mønster paa en Hustru og Moder i en betydelig By som Bergen, siger det sig selv, at hun ved sin første Optræden i Literaturen maatte være selvskreven til at mødes med en Hyldest, som først sent bliver andre tildel***)).

*) Det har lykkedes at eftervise det Hus, hvori hun tilslut levede, Hjørnehuset ved Opgangen til Skiven. Se herom Johan Nordahl Olsens Opsats i Bergens historiske Forenings Skrifter No. 10 1904.

**) Efter den danske Salmedigtning af Brandt og Hellweg.

***) Øverlands Norges Historie V, Side 562.

Som hun havde sunget af fuldt Hjerte og Tro fik hun paa en enestaende Maade en Gjenklang i Digt fra alle Kanter. Hun fik ligesom sine Omgivelser til at synges med sig og om sig.

Selv Holberg i hans Bog „Bergens Beskrivelse fra 1737“, saa forskjellig fra hende i sit religiøse Syn, har maattet beskjemme dem som istedetfor at maale hende med hendes Tids Maal lod sig forlede til at kalde hende „en ret og slet Rimerinde“. Han udtaler sig saaledes om hendes Digtning:

„Bergen kan berømme sig af, hvad ingen dansk og norsk Stad kan vise, nemlig den bekjendte Dorothea Engelbrechtsdatter, om hvilken Olaus Borichins og andre vore Poeter har givet prægtige Vidnesbyrd, og det med al Billighed; thi endskjønt hendes poetiske Skrifter ikke have været frie for Censuren i Anseende til Reglerne, saa kan man dog sige, at de ere saa fulde af Geist og vise slige Prøver paa poetisk Fertilitet (Frugtbarhed), at faa danske poetiske Skrifter kan lignedes dermed. Bemeldte navnkundige Dame levede endnu udi min Barndom, iagttagende den gamle bergenske Klædedragt, thi jeg mindes ikke paa de Tider at have seet nogen saaledes coefferet“.

Fremfor alt har dog Landstad Fortjenesten af at have givet hende Plads i Menighedens Sangbog: han siger:

„Hun var en enlig Fugl i Lunden, og sad og sang heroppe, førend Kingo opløftede sin stærke Røst i Danmark og sandelig der var liflige Toner iblandt, som vi endnu lytte til med Glæde“.

Dorotheas Indflydelse kjendes paa andre samtidige Digtninger. Saaledes Ingeborg Gryten i Holmedal, Søndfjord. Alle rede fra sin tidligste Ungdom var hun uhelbredelig syg, og forfattede en Samling gudelige Sange under Titelen: „Korsets Frugt“, hvilke røbede en stor Inderlighed og Følelse. „Det er under Herrens vældige Haand hun har lært at synges“, siger Biskop Skaar. Hun dvæler ikke synderlig ved det Sygdoms Kors, hun bar. Det er Synden, som er hendes største Nød, og det er Naaden i Kristus, som er hendes eneste Trøst.“

Det sidste tør og siges fuldtud om Dorothea.